

5. З метою реалізації вимог Закону України "Про пожежну безпеку" (ст.ст. 2,8), наказу МВС України від 17.11.1995 р. №528 увійти з пропозицією до Державного департаменту пожежної безпеки МВС України щодо вирішення питання з керівництвом Української академії державного управління при Президенті України по введенню до програм підготовки фахівців у сфері державного управління питань, які висвітлюють основні вимоги законодавства, нормативно-правових актів з питань пожежної безпеки.

6. Доручити навчально-методичному центру Академії пожежної безпеки України узагальнити матеріали семінару, погодити методичні рекомендації з його учасниками та опублікувати їх в Бюлетені НМЦ академії для подальшого використання у навчальному процесі та практичній діяльності.

З ДОСВІДУ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДБОРУ ТА ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

*Г.Д.Середа, І.Б.Ковальова
(Академія пожежної безпеки України)*

Як показує досвід підготовки майбутнього фахівця Державної пожежної охорони його професійна діяльність відрізняється комплексом психологічних особливостей та висуває високі вимоги до особистості, які поєднують вимоги як до спеціаліста в області безпеки в технологічних областях, так і в роботі з людьми. Особливі вимоги пред'являються здібностям до ефективних дій в екстремальних ситуаціях. В різноманітних екстремальних ситуаціях найбільш ефективні і адекватні поведінка і діяльність людей, яким властиві такі психологічні характеристики (за А.Г. Маклаковим):

- нервово-психічна стійкість, рівень розвитку якої обумовлює толерантність до стресу;
- самооцінка особистості, яка є ядром саморегуляції і визначає ступінь адекватності сприйняття умов діяльності і своїх можливостей;
- особистісна референтність: відчуття соціальної підтримки, яка визначає почуття особистісної значимості для оточуючих;
- особливості побудови контакту з оточуючими, які характеризують рівень конфліктності особистості;
- досвід соціального спілкування, який виявляє потребу в спілкуванні та можливість побудови контактів з оточуючими на основі наявного досвіду;
- моральна нормативність особистості, яка характеризує ступінь орієнтації на норми та правила поведінки, які існують у суспільстві.

При виконанні цієї діяльності формується певний тип співробітника з властивими професійними якостями, вміннями та навичками.

Психологічна підготовка розпочинається вже в період курсу молодого бійця під час табірних зборів. Саме в цей період інтенсивно проходять процеси адаптації молодих людей до абсолютно нової для них ситуації, для них досить екстремальної. За нашими спостереженнями в цей період нова інформація та навички засвоюються найбільш стійко.

Особливо значною впливу фактора екстремальності підвладна комунікативна сфера. Це не дивно, оскільки комунікативна сфера, процеси міжособистісного спілкування - одні з найбільш гнучких психологічних феноменів; так, в умовах групової ізоляції спостерігається відомий парадокс: примусовий характер спілкування, обмеженість соціальних контактів і, разом з тим, надмірно тісне спілкування з обмеженим колом осіб. В цих ситуаціях відмічено зниження комунікативності, що є своєрідним засобом захисту особистості від можливих сутичок з іншими членами групи, формою пристоусувальної реакції людини на труднощі у спілкуванні. Невизначена, напружена ситуація викликає переструктурування комунікативного процесу, позначається на зміні динаміки, стратегії та тактиці спілкування.

Відбір кандидатів на посади молодшого начальницького складу з курсантів 1 курсу у період курсу молодого бійця можна визначити як одну з форм роботи підбору на керівні посади, але результатом її є також психологічна підготовка. Результатом цієї підготовки повинно бути набуття необхідних знань та навичок. Ця робота проводилась у чотири етапи.

Метою першого етапу було виявлення індивідуально-психологічних особливостей курсантів. На цьому етапі проведено аналіз результатів "Зондуючої анкети" абітурієнта та деяких інших методик, які надають першу уяву про курсанта: його біографічні дані, захоплення, загальний рівень суспільної інформованості. При підборі методик в подальшій роботі ми спиралися, по-перше, на те, що вони повинні давати уяву про такі особистісні особливості людини, які проявлялись би в процесі спілкування, тобто в особливостях комунікативної та емоціональної сфер, інтелектуальних здібностей та вольових якостей.

За результатами цієї роботи були одержані первинні дані, які надали можливість виділити та в подальшому тримати в полі зору найбільш здібних до організаторської діяльності курсантів.

На другому етапі створюються активні ситуації, в ході яких уточнюються дані про організаторські та комунікативні здібності учасників. Проводяться інтенсивні заняття з курсантськими групами з використанням тренінгових технологій. Наприкінці кожного заняття проводилась рефлексія, коли кожний учасник міг оцінити свій потенціал та здібності один одного. По завершенні другого етапу проведено анкетування, де респонденти визначали тих, хто, з їх точки зору, міг би ефективно виконувати обов'язки молодших командирів. Можна відмітити, що дані анкетування в основному співпали з даними психологічної діагностики та спостережень керівників курсу.

Результатом другого етапу є відбір курсантів, які показали кращі результати цих іспитів.

Метою третього етапу було відпрацювання елементів ділового спілкування та виявлення психологічної сумісності курсантів для формування груп на четвертому етапі. Проведені інтенсивні заняття за групами: психотехнічні, рольові, командні ігри, в ході яких мінявся склад команд. На заняттях давались несподівані для курсантів завдання, де вони мали проявити винахідливість, швидку реакцію, а також індивідуальні особливості реакцій в міжособистісних стосунках. За допомогою оригінальної процедури взаємооцінок, в кінці заняття проводилась колективна експертиза якостей кожного учасника, важливих для молодшого командира.

За результатами третього етапу звужується коло найбільш здібних курсантів.

Четвертий етап - кінцевий відбір найбільш здібних курсантів, які в змозі забезпечити ефективне управління колективом в умовах спеціалізованих форм взаємодії, сприяти утворенню доброго психологічного клімату.

Органічний взаємозв'язок діяльності та спілкування характерний для ситуації спільної діяльності, проявляється в ряді особливостей ділового спілкування, які не тільки відрізняють його від різноманітних інших форм та видів спілкування, але й виділяють в специфічну, а в деякому відношенні, унікальну форму міжособистісного спілкування.

Поява ділового спілкування спостерігається, як правило, в ситуаціях спільного виконання якоїсь діяльності.

Саме тому на цьому етапі використовуються проблемні ігри щодо вивчення та тренування можливостей поведінки курсантів в заданій реальній чи наближеній до реальної ситуації. Вводиться стресовий компонент, який досягається за

рахунок дефіциту часу та психологічного нагнітання ситуації.

Наведемо приклад ситуації, яку нами було використано під час проведення 4-го етапу. За вирішення поставленої задачі потрібно було виконувати водночас ряд практичних дій, розподіляти обов'язки в групі, за необхідності допомагати один одному. Група курсантів прибула на місце навчання, де одержувала інструкцію: "Середина грудня, лісиста місцевість, через півгодини зовсім стемніє. База, де знаходиться лікар, знаходиться на відстані 80 км. За останнім метеопрогнозом в найближчу годину очікується сильний буран зі сніговими зарядями. Ви, група пожежних, яка після виконання спеціального завдання знайшла тяжко поранену людину з ознаками переохолодження. Ваша задача: розпалити багаття, зігріти пораненого, надати йому першу допомогу, зробити з підручних матеріалів укриття для себе і пораненого".

Підручний матеріал: хмиз у лісі, плащ-палатки (у кожного пожежного), дошки, перев'язувальний матеріал, джгути для зупинки крові, сірники, ковдра, лопата.

Дії курсантів за допомогою спеціального бланку оцінювали підготовлені експерти (офіцери), які звертали увагу на те, хто являвся лідером групи, уміння впливати на людей, спритність, винахідливість, самоволодіння, рішучість, вміння знайти своє місце в групі, відстояти свою точку зору чи піти на компроміс, поведінка при виконанні практичних дій та інш.

Нами збирається банк таких завдань та практичних ситуацій.

Одну із основних задач цієї роботи ми вбачаємо в тому, щоб розвивати вміння настроювати своє мислення, свій розум на вирішення конкретної ситуації (завжди різної), мобілізувати особистісний адаптаційний потенціал, формувати емоційну саморегуляцію поведінки в екстремальних умовах.

З цією ж метою нами використовується і така форма групових занять як відеотренінг, яка дозволяє посилити обернений зв'язок, надати більше інформації для аналізу своїх дій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дернер Д. *Логика неудачи: стратегическое мышление в сложных ситуациях*. Пер. с нем. – М.: Смысл, 1997.
2. Зиверт Х. *Тестирование личности*: Пер. с нем. – М.:1997.
3. Маклаков А.Г. *Личностный адаптационный потенциал: его мобилизация и прогнозирование в экстремальных условиях* //Психологический журнал, 2001, т. 22, №1, с. 16-24/.
4. Росоха В.О. *Эмоциональность во взаимоотношениях преподавателя высшего учебного заведения с курсантами*: Дис. канд. психол. наук. – Харьков, 1997.
5. Цуканова Е.В. *Психологические трудности межличностного общения*. Киев.1985.

РОЗРОБКА ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ „ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОЖЕЖНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ТА АПАРАТІВ”

О.П.Михайлюк, В.Г.Яценко
(Академія пожежної безпеки України)

На межі ХХ-ХХІ ст. в Україні швидкими темпами розвиваються телекомунікаційні та Інтернет-технології, вплив яких на всі сторони діяльності суспільства зростає. Дистанційне навчання (ДН) як педагогічна технологія, що базується на комп'ютерних і телекомунікаційних технологіях та використовує кращі традиції та інноваційні засоби і форми навчання, стало швидкими темпами розвиватись в Україні.

Погляди на дистанційну освіту в Україні ще досить помітно різняться - від майже повного несприйняття до ейфоричних пропозицій глобального її впровадження. Тому, розробляючи проекти дистанційного навчання, необхідно органічно вбудовувати їх у чинну в Україні систему освіти, допомагаючи цій формі зайняти відповідну нішу згідно з вимогами сьогоденних і майбутніх реалій.

Основними складовими дистанційного навчання є(рис.1) :

- відкрите навчання;
- комп'ютерне навчання;
- комп'ютерна система комунікацій (Інтернет).

